

ARHITEKTONISKĀS IZPĒTES GRUPA

VĒSTURISKO CELTŅU IZPĒTE
REKONSTRUKCIJĀS - RESTAURĀCIJAS PROJEKTI
MĒBEĻU UN BŪVGALDNIECĪBAS RESTAURĀCIJA
ARHEOLOĢISKĀ IZPĒTE
KONSULTĀCIJAS

Vienotais Reģistrācijas NR.LV 40003041528, Būvkomersanta Reģistrācijas NR. 2326-R

OBJEKTS:

PREIĻU RAJONA AGLONAS PAGASTA AGLONA
AGLONAS ROMAS KATOĻU BAZILIKA
VALSTS NOZĪMES ARHITEKTŪRAS PIEMINEKLIS NR. 6491

PASŪTĪTĀJS:

SIA "ARHIS"

AGLONAS BAZILIKAS JUMTA KONSTRUKCIJU APSEKOŠANA

VALDES PRIEKŠSĒDĒTĀJA:

B. EGLĀJA

IZPĒTES GRUPAS VADĪTĀJA:

D.LĒVALDE

AUTORI:

J.ZVIEDRĀNS

2007. gada 21. februāris

VKPAI Nr. 938 / 200 4

SĒJUMA SATURS.

1. IEVADS.....	2
2. ĪSS IESKATS ĒKAS BŪVVĒSTURĒ.....	3
3. INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI.....	4
4. SECINĀJUMI.....	6

5. FOTOATTĒLU SARAKSTS UN FOTOATTĒLI.

1. Vidusjoms. Skats uz jumta konstrukcijām no rietumu puses uz austrumu pusi (apsīdu).
2. Vidusjoms. Skats uz jumta konstrukcijas daļu virs sienas.
3. Vidusjoms. Skats uz jumta konstrukcijas daļu virs sienas apsīdas daļā.
4. Vidusjoms. Skats uz spāri ar iecirtumu, kas, domājams, izveidots atsaitei jumta konstrukciju montāžas laikā.
5. Skats uz vidusjoma spāres saišķa savienojuma principu ar pusķetnu.
6. Vidusjoma jumta konstrukcija ar spārēm un 1835.gadā būvēto jumta krēslu (A) un atgāžņiem.
7. Vidusjoms. Skats uz jumta krēsla augšējā koptura savienojuma vietu un savienojuma mezgliem. Attēlā labi saskatāmas jumta konstrukciju deformācijas.
8. Vidusjoms. Uzdruka uz 1932.gadā liktā cinkotā dzelzs skārda.
9. Lokāli konstrukciju un seguma postījumi, kas notikuši Otrā pasaules kara laikā.
10. Lokāli konstrukciju un seguma postījumi, kas notikuši Otrā pasaules kara laikā.
11. Skats no sānu joma uz vidusjoma sienu.
12. Skats no sānu joma uz vidusjoma sienu pie apsīdas.

1. IEVADS.

Preiļu rajona, Aglonas pagasta, Aglonā Aglonas Romas katoļu bazilikas, Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis Nr.6491, Jumta arhitektoniskā inventarizācija veikta 2007.gada janvārī.

Darba uzdevums bija veikt celtnes jumta konstrukciju arhitektonisko izpēti, lokalizēt sākotnējās un vēlāku periodu konstrukcijas, apsekot pieejamos arhīvu materiāli un rakstītos avotus, kas saistīti ar jumtu un dot priekšstatu par vēsturiski dažādos laika posmos esošajām konstrukcijām, jumta segumu un materiālu.

Virzieni pēc debess pusēm.

Apsekošanu veica SIA "Arhitektoniskās izpētes grupa" celtniecības arheologs Juris Zviedrāns (darbs objektā, arhitektoniskā izpēte, fotofiksācija, teksts).

Atskaite apkopota četros eksemplāros, no kuriem divi nodoti Pasūtītājam, viens Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas dokumentācijas centram, viens kopā ar rasējumu oriģināliem un foto negatīviem glabājas SIA "Arhitektoniskās izpētes grupa" arhīvā. Neg.Nr.001832

2. ĪSS IESKATS ĒKAS BŪVVĒSTURĒ.

Apkopojūša pētījuma par Aglonas bazilikas būvvēsturi nav.

Informācija par celtnes būvvēsturi iegūta no rakstītajiem avotiem¹ un Valsts Kultūras Pieminekļu Aizsardzības Inspekcijas Pieminekļu Dokumentācijas centra arhīva.

Lietā par Aglonas Romas katoļu baziliku apkopotie materiāli lielākoties saistīti ar 1992. - 1993.gadā notikušo pārbūvi – sarakste, slēdzieni, izraksti, restaurācijas apraksti mākslas priekšmetiem, publikāciju izgriezumi. Lielā skaitā dažādi attēli un pastkartes, lielākoties no 20.gs. 20. - 30.gadiem. Vēsturiskie materiāli ir nesistematizēti, nepārrakstīti, netulkoti, un skopi.

Pašreizējās celtnes būvniecība uzsākta 1768.gadā vecās koka celtnes vietā, iebūvējot koka baznīcas kapenes (noraktas, nojauktas 1992. - 1993.gadā). Tās apjoms pabeigts 1780.gadā, bet iesvētīta 1800.gadā. Sakarā ar politiskajām izmaiņām saistībā ar Polijas trešo sadalīšanu un sekojošo Romas katoļu ordeņu īpašumu atsavināšanu, būvdarbi noslēguma posmā tika pārtraukti. Celtnei līdz pat 1835.gadam bija pagaidu salmu jumts un neapmestas fasādes. 1835.gadā apmestas fasādes jumts iesegts ar dzelzs skārdu, kas krāsots. Dokumentēts jumta remonts notika 1932.gadā, kad plaknes ieklāja ar cinkotu dzelzs skārdu, kas uz jumta slīpēm atrodas vēl joprojām.

1 Julijans Kardināls Vaivods. Katoļu baznīcas vēsture Latvijā. Rīga, 1994.

Ruta Kaminska. 18.gs.glezniecība Latvijā. Rīga, 1994.

Памятники искусства Советского Союза, Белоруссия, Литва, Латвия. Ю.М.Васильев. Москва, 1986.

3. INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI.

Konstrukcijas brīvi pieejamas un apskatāmas.

VIDUS JOMS

Vidus joma jumta konstrukcija sastāv no mūrlatas, sijām, spāru pāriem ar saišķi un taisnā jumta krēsla. No sākotnējām (18.gs. 3.cet.) konstrukcijām saglabājušās sijas, fragmentāri mūrlata, gandrīz visas spāres un saišķi. Katra spāru pāra gali stiprināti siju galos, bet korē savstarpēji ar šķērstopu un caurejošu tapu. Vidusdaļā abas spāres savienotas ar horizontālu saišķi. Saišķis spārē iesiets ar pusķetnas savienojumu un caurejošu tapu. Pusķetnas savienojums no austrumi puses. Spāru sānos cilvēka acu augstumā iecirtumi ar pietapojuma cietu. Šie iecirtumu, domājams, saistīti ar jumta kopņu montāžu uz vidus joma un to noturēšanu pirms nav uzliktas latas, jo sākotnēji konstrukcijai nebija jumta krēsla. Pēc rakstītajiem avotiem jumts līdz pat 1835.gadam bija segts ar salmiem – kā pagaidu materiāls.

1835.gadā notika būvdarbi bazilikā un blakus esošajā klostera celtnē. Vidus joma jumtam, domājams, šajā laikā ielikts taisnais jumta krēsls, kas pēc būtības ir primitīvi pabāzts zem saišķa, bez savienojuma mezgla. Jumta krēsls sastāv no apakšējā un augšējā koptura, statņiem, slīpiem atgāžņiem no viena koptura līdz otram kopturim un nelieliem atgāžņiem no krēsla statņa uz siju (jumta slīpes pusē). Atgāžņi jumta krēslā kopturos iesieti ar pusķetnas savienojumu, bet statņi un sānu atgāžņi ar slēpto savienojumu. Jumts iesegts ar kvadrātiskām (50 – 60 X 50 – 60 cm) dzelzs skāra loksņēm, kas no ārpuses krāsotas ar jumtam paredzētu lineļļas krāsu (tonis nav zināms).

19.gs. beigās notikuši remontu – protezētas sijas un spāres un nomainīts jumta segums. Šajā laikā uzlikts rūpnieciski ražots dzelzs skārds, kas spriežot pēc fotoattēliem vareja būt krāsots tumši sarkanā tonī ar jumtam paredzētu lineļļas krāsu.

1932.gadā protezētas sijas un spāres, daļēji remontēts jumta krēsls un nomainīts dzelzs jumta skārds pret cinkotu dzelzs jumta skārdu, kas ražots Anglijā ar firmas zīmi "EMU BRAND"

Otrā pasaules kara laikā vairākās vietās ar šāviņiem postīts segums un jumta konstrukcija. Pēc kara, 20.gs. 50.gados remontēts un daļēji nomainīts jumta krēsls, protezētas sijas, spāres un aizdarināti caurumi segumā. Darbu kvalitāte ļoti zema, konstrukciju remontam izmantots nekvalitatīvs kokmateriāls (apaļkoki, kokmateriāls ar bomkantēm, neatbilstošu gabarītu).

1992. – 1993.gadā veikti lokāli seguma remontu un konstrukciju pastiprināšana.

SĀNU JOMI

Sānu jomu jumts sastāv no spārenīcas un spārēm. Jumta konstrukcija uzbūvēta ļoti primitīvi. Uz mūra sienas spārenīca, spāru vieni gali piesieti pie sienas, dažām spārēm iemūrēti sienā, bet otri gali balstās uz spārenīcas. Konkrētu sānu jomu jumta konstrukciju vecumu grūti

noteikt, jo vairumā mainītas spāres, izmantotais kokmateriāls nekvalitatīvs un nav izsekojams viens būvperiods. Iespējams daļa konstrukcijas ir sākotnējā, bet to šajā izpētes stadijā nav iespējams identificēt.

4. SECINĀJUMI.

Aglonas bazilika būvēta no 1768.gada līdz 1780.gadam, bet iesvētīta 1800.gadā. Sākotnējā (18.gs. 3.cet.) jumta konstrukcija vidus jomā būvēta ļoti pavisī, paredzēta vieglam jumta segumam – sākotnēji salmiem. Sānu jomu jumta konstrukcija vēl primitīvāka, bez stila un laika pazīmēm izmantojot nekvalitatīvu materiālu (ar bomkantēm). Iespējams, jumta konstrukcija ir domāta kā vienkāršota pagaidu konstrukcija, jo celtnes pabeigšanas periodā radās politiskas un finansiālas problēmas. Celtnē netika apmetas fasādes, uz jumta uzlikts salmu jumta segums. Arī fakts, ka celtnē it kā pabeigta 1780.gadā, bet iesvētīta 1800.gadā liecina par lielām problēmām.

1835.gadā vidus joma jumta konstrukcijas pastiprināja ar taisno jumta krēslu un atgāžņu sistēmu, kas ļāva jumta slīpes iesegt ar dzelzs skārdu, kas no ārpuses tika krāsots. Segums sastāvēja no kvadrātiskām skārda loksnēm 50 – 60 X 50 – 60 cm. Visticamāk skārds krāsots sarkanā tonī.

19.gs.beigās veikti pirmie lielākie remonta darbi. Protezētas konstrukcijas un jumts iesegts ar rūpnieciski izgatavotu dzelzs skārdu, kas, spriežot pēc vēsturiskajiem fotoattēliem, krāsots sarkanā tonī.

1932.gadā atkal remontētas jumta konstrukcijas un uzlikts jauns cinkotā dzelzs skārda segums. Skārds ražots Anglijā ar firmas zīmi "EMU BRAND."

Otrajā pasaules kara laikā jumta konstrukcija vairākās vietās stipri postīta. Pēc kara notika samērā pavisī remonte – protezētas un daļēji nomainītas konstrukcijas, izmantojot nekvalitatīvu materiālu un lokāli saremontēts segums.

Arī 1992. - 1993.gadā remonte veikts nekvalitatīvi pat varētu teikt degradējoši. Segums lokāli remonte.

Jumta konstrukcijas uzbūvētas samērā primitīvi. Lielākie postījumi notikuši vēlākajos remonte 20.gs., kas veikti pavisī, nemākulīgi, izmantojot nekvalitatīvu un nepiemērotu materiālu.

1.fotoattēls.

Skats uz jumta konstrukcijām no rietumu puses uz austrumu (altārdaļu) pusi.
A – domājams, 1835.gadā iebūvētais jumta krēsls.

2.fotoattēls.

Skats uz jumta konstrukcijas daļu virs sienas.
A – 19.gs. liktas papildus saites, B – 20.gs. veikts protezējums ar metāla ķīļiem.

3.fotoattēls.

Skats uz jumta konstrukcijas daļu virs sienas apsīdas daļā.

4.fotoattēls.

Skats uz spāri ar iecirtumu, kas, domājams, izveidots atsaitei jumta konstrukciju montāžas laikā.

5.fotoattēls.

Skats uz vidusjoma spāres saišķa savienojuma principu ar pusķetnu.

6.fotoattēls.

Vidusjoma konstrukcija ar spārēm un 1835.gadā būvēto krēslu (A) un atgāžņiem.

7.fotoattēls.

Skats uz jumta krēsla augšējā koptura savienojuma vietu un savienojuma mežgliem.
Attēlā labi saskatāmas jumta konstrukciju deformācijas.

8.fotoattēls.

Uzdruka uz 1932.gadā liktā cinkotā dzelzs skārda.

9.fotoattēls.

Lokāli konstrukciju un seguma postījumi, kas notikuši Otrā pasaules kara laikā.

10.fotoattēls.

Lokāli konstrukciju un seguma postījumi, kas notikuši Otrā pasaules kara laikā.

11.fotoattēls.

Skats no sānu joma uz vidusjoma sienu.

A – nekur
neiestiprināta spāre,
B – sākotnējo sastatņu
stiprinājuma vieta
sienā.

12.fotoattēls.

Skats no sānu joma uz vidusjoma sienu pie apsīdas daļas.
Spāres saišķa savienojuma princips.